

sudu i ukusu, iako nitko ne može biti objektivan sudac u svojim stvarima, druga je uspjelija od prve. No kako današnje vrijeme, htjeli ili ne htjeli mi to priznati, unatoč nekoj vrsti zanimanju za svece, o čemu sam pisao baš u drugoj brošuri, gubi ipak smisao za njih, jasno je da te brošure nisu naišle na veći odjek.

Možda je tom opadanju zanimanja za svece nešto pridonijela i obnova liturgijskog kalendara, koja je znatno reducirala blagdane svetaca, bar u općoj Crkvi. Jasno je da time nije htjela umanjiti značenje i vrijednost svetaca. Ako je ono bilo pretjerano, sigurno da ga je htjela svesti u prave granice. No izbrisati svece iz života Crkve značilo bi zanijekati najljepše stranice njezine povijesti. Zato svece ne smijemo prešućivati, zaboravljati ih, već ih treba iznositi na vidjelo, no ipak u onakvu ruhu kakvo će biti prihvatljivije, čuvajući se uvijek iskrivljivanja istine i izvrtanja činjenica. I pravim svecima nisu potrebni nikakvi advokati. Njihov je život njihova najbolja apologija i reklama. Samo taj život treba upoznati u njegovoj originalnosti, nepatvorenosti, nenamještenosti, baš onako kakav je bio, bez retuširanja i uljepšavanja, rekao bih u krutoj realnosti, da baš ne upotrijebim još jaču riječ posluživši se terminom literature, u njihovu naturalizmu.

Petar Barbarić možda je takav baš u svojim sačuvanim pismima. Bilješke iz duhovnih vježba pisane su pod snažnim dojmom vođa duhovnih vježba. Dakle nisu tako spontane kao pisma, koja su proizašla neusiljeno iz njegova srca, iz njegove iskonske čudi. I ako ih nema velik broj, ipak će onome koji je sposoban ulaziti u ljudsku dušu pomoći veoma da uđe u dušu Petra Barbarića te ga upozna baš onakvim kakav je bio.

Sjećajući se 75-godišnjice njegove smrti želio sam oživjeti njegovu uspomenu ovim refleksijama. Neka one budu odskočna daska za dublju analizu Petrova lika, kojoj će pomoći sve što je dosad o Petru napisano.

Josip Weissgerber

RAZGOVOR S PROFESOROM BALDUINOM SCHWARZOM

Filozofija u krizi

Na svom putu u Sarajevo prof. dr. Balduin Schwarz, osnivač i predsjednik Filozofskog instituta u Salzburgu, održao je u Klubu sveučilišnih profesora (Braće Kavurića 17) u Zagrebu 28. veljače 1972. g. predavanje o temi *Filozofija u krizi*.

Prisustvovao sam predavanju pozvan pismom njegove gospođe i njegovim iz Salzburga. Imao sam sreću da sam sjedio do gospođe Leni Schwarz koja mi je, uz lijepe uspomene iz Dubrovnika, ispričala karijeru svoga muža. Rodio se u Hannoveru 24. III. 1902., tako da ove godine slavi 70-godišnjicu života. Prof. Schwarz naziva svojim učiteljima Maxa Schelera, Nicolaia von Hartmanna, Petera Wusta, Heinricha Scholza i Dietricha von Hildebranda, preko kojega dobiva bogatu baštinu filozofije Edmunda Husserla; Dietrich von Hildebrand bio je, naime, Husserlov učenik.

Pred nacizmom prof. Schwarz odilazi najprije u Francusku. Godine 1941. putuje u Sjedinjene Države, gdje isprva predaje filozofiju na francuskom jeziku, a kad je svladao jezik, predaje je na engleskom jeziku na Fordham University, isusovačkom sveučilištu. God. 1964. vraća se u Salzburg, pozvan onamo da osnuje Filozofski institut.

Napisao je više djela na engleskom i na njemačkom. Predstavljajući nam ga, prof. dr Filipović spomenuo je slijedeća njegova djela: *Psychologie des Weinens* (Psihologija plača), *Der Irrtum in der Philosophie* (Zabluda u filozofiji), *Ewige Philosophie* (Vječna filozofija), na engleskom *Humana ličnost i svijet vrednota, Misaonost i iskustvo bitka*. — Zadržat ćemo se samo na njegovu predavanju *Filozofija u krizi*.

Prof. Schwarz inače, kao i D. v. Hildebrand, aktivno sudjeluje u katoličkom idejnom gibanju u doba iza Drugog vatikanskog koncila. Tako sam iz misli koje je izvodio u predavanju o filozofiji u krizi mogao naslutiti kako bi govorio o Crkvi u krizi.

Prof. Schwarz je započeo predavanje mislima o životu uopće, koji je, — misleći na organski život — definirao kao »relativno zatvorenu cjelinu« i kao »sustav koji kruži u sebi stvarajući uvijek nove krugove«. Treba pozdraviti tu opreznu definiciju organskog života, jer se uobičajena definicija života *actio immanens* može primijeniti samo na duhovni život intelektualne svijesti. Zato organski život nije u sebi apsolutno zatvoren, nego — po riječima prof. Schwarza — nužno prolazi kroz dvostruku krizu: krizu rasta (*Wachstums- und Entwicklungskrise*) i krizu bolesti i smrti (*Krankheits- und Todeskrise*), pa je stoga organski život »bitno ugrožen iživljavajući se u smrt« (*ein Bedrohtes, das sich zum Tode lebt*). Obje krize koegzistiraju u organskom životu, a dominira sad više jedna, sad više druga: iskonske se potencije iscrpljuju, ali se razvijaju, ili ne, nove funkcije. Promatranje samo organskog života nadahnulo je »tragičnu ontologiju« smrti.

Povijest novovjeke filozofije posljednjih dvaju stoljeća očituje se kao nekakav »organoid«, stalno u jednoj krizi, koju prof. Schwarz naziva »die« Krise ili Humeovom krizom. Emmanuel Kant silovito je htio riješiti tu krizu pa se utopio u Humeovu vrlogu. U tom viru izgubili su se filozofi redom do Husserla, koji je kopernikanski Kantov preokret (od objekta k subjektu) preokrenuo u fenomenološki preokret (*Wende*) od subjekta koji nužno uvijek — ako misli — misli stvarnost. No sad se više ne gubi u stvarnosti naivnog realizma nego objekte gleda kao »fenomene«, tj. kao stvarnost koja se objavljuje svijesti. Prof. Schwarz je isticao da govori o Husserlu prvog razdoblja, poimence o Husserlu djela *Logische Untersuchungen*. Slutio sam da nešto nije htio reći do kraja, pa sam ga iza predavanja privatno pitao: Zar se nije konačno i sam Husserl izgubio u Humeovu vrlogu? Rekao mi je da nije htio o tome govoriti kako predavanje ne bi bilo odveć pesimističko. Glavnina fenomenologa nije u tom slijedila Husserla, a prof. D. v. Hildebrandu — rekao je prof. Schwarz — pripada u tom smislu posebna zasluga.

U predavanju isticao je prof. Schwarz da naša spoznaja nije samo *sinngebend* nego i *sinnerfassend*: ne daje samo smisao, nego ga i zahvaća u svijetu.

Rekao sam mu u razgovoru iza diskusije da sam kod Husserla uzalud tražio izraze kao *sinnfindend*, *sinnerfassend* kao odlučna mjesta definitivnog realizma. I samo skolastika — rekao sam mu — nosila je prije Kanta nekakav

kripto-kantizam u jednoj točki: duh bez tijela, misao bez predodžbe ne može izravno dohvatiti stvarnost, a budući da predodžba kao takva nije *noumenon*, nikad duh zapravo ne bi mogao dohvatiti realni *noumenon*. U toj su točki Duns Scot i Suarez dosljedniji realisti od Tome Akvinskog. Rekao sam mu da u svojoj disertaciji o Ernstu Machu govorim kao što govori naslov njegove knjige (o iskustvu bitka) o iskustvu duhovnog, formalnog i strukturalnog u svijetu. Da — rekao je prof. Schwarz — Mach je napisao knjigu *Erkenntnis und Irrtum*. Loša je to knjiga. (Sjetio sam se da je i prof. Schwarz napisao knjigu *Irrtum in der Philosophie*). Odgovorio sam mu da sam o spomenutoj Machovoj knjizi napisao u disertaciji da — kraj svih zanimljivih psiholoških zapažanja — svojim konačnim rezultatima stoji ispred posve prosječnih epistemoloških udžbenika. No neopozitivizam, uza sve kriminalno nerazlikovanje diferencija koje se nameću može pridonijeti nadvladavanju Humeove krize jer fanatično tvrdi osnovnu relaciju subjekt-objekt te nije, kako se obično krivo misli, subjektivizam, nego subjektivizirani realizam, kao i fenomenologija. — Nije bilo vremena da raspravimo slučaj druge generacije neopozitivista, članova Bečke škole Schlicka, Carnapa, Poppera... koji se redom gube u Kantovu vrtlogu — ili Humeovu vrtlogu po prof. Schwarzu. Vratimo se samom predavanju.

Prof. Schwarz je postavio pitanje: Da li je kriza moderne filozofije kriza rasta ili kriza bolesti? — Da bi odgovorio na to pitanje, iznio je svoje misli o simptomima obaju kriza. Osjetio sam što bi analogno rekao o današnjoj krizi u Crkvi.

U korijenu mnogih današnjih kriza nalazi se po prof. Schwarzu kriza »slike o čovjeku«, stoga je kriza u filozofiji uzrok većine ostalih kriza u svijetu.

Kriza rasta dodaje starome novo, vjerna je životu koji je »dinamična ustrajnost« (*ein dynamisches Beharren*), obazire se na prošlost; u krizi rasta nalazi se zahvat i informacija nazad (*Zurückgreifen und Rückmeldung — feed back*), završava u zrenju i ozdravljenju (*Reifung und Gesundung*), a novi je program »mnogo diferenciranija stara istina« (*viel differenziertere alte Wahrheit*). Simptom je krize rasta »nagomilavanje suvremenih pitanja kojima adekvatno odgovaramo« (*Anhäufung der zeitgemässen Fragen, denen wir gerecht werden*).

Simptomi bolesne krize jesu: nepriznavanje »zablude«. Ne želimo znati za probleme, ignoriramo ih, izvlačimo se iz njih. (*Wir wollen nicht gewahr sein, wir wollen ignorieren, herausschleichen...*)

Osim tog regresivnog oblika bolesne krize postoji i progresivan bolesni sindrom: »bezuovjetno ukidanje svega dosadašnjega« (*bedingungsloses Abschaffen alles Bisherigen*), »radikalno mijenjanje radi mijenjanja« (*radikales Verändern an sich*).

»Učimo se od organizma!« — rekao je prof. Schwarz. »On uništava ili izolira neprijatelje zdravstvenim silama (*tigl oder kapselt die Feinde durch heilende Kräfte*). Poimence je naveo simptome bolesti:

1. gubitak sredine (*Verlust der Mitte* po riječima prof. Sedlmeyera), mišljenje u ekstreme, »Für- oder Gegen-Philosophie« koju je započeo Kant;
2. filozofija silovitih Kantovih postulata koja vodi u iracionalizam;
3. povijesni fatalizam Hegelova sustava u kojem povijest postaje quasi-osoba, mitska veličina, apsolutni duh, *ein eigenartiges Überich*;
4. kolektivni filozofski duh u kojem se društvo shvaća kao quasi-supstancija i žrtvuje joj se kreativna individualna misao.

Njemački je idealizam razvijena bolest, »die« *Krankheit*, evropske filozofije kao što je Humeov problem »die« *Krise*. Neugodno bujanje sustava i filozofija iza Kanta (*ein unheimliches Wuchern*) samo je tijekom iste bolesti. Kant strši kao tragična figura: htio je spasiti filozofiju, no pobijedio je Hume, koga prof. Schwarz naziva »ocem analitičke filozofije, konstruktivizma i matematizacije«. Iza Humea u evropskoj filozofiji »duhovni putovi postaju stranputice« (*Geisteswege zum Umwege*), filozofi idu iz jedne u drugu slijepu ulicu (*in Sackgassen nacheinander*). Filozofije postaju varijante jedne te iste bolesti (*Spielarten »der« Krankheit*).

Pozitivno je ocijenio »duhove koji su opominjali«, Kierkegaarda i Nietzschea.

Prof. Schwarz vidi izbavljenje u istinskoj »filozofiji stvarnosti«, u »ontološkoj fenomenologiji«, u »iskustvu koje eidetički prožima« (*eidetisch durchdringende Erfahrung*). Jednom riječju: Es gibt Wesenserfahrung. Postoji iskustvo bitnosti.

Ostali diskutanti najviše su se zadržavali na Hegelu. Program »nazad Hegelu« mora se nastaviti »povratkom Kantu«, a prof. Schwarz dodaje i s »povratkom Humeu«.

Tim snažnim, panoramičkim i vidovitim mislima prof. Schwarz nije u stvari bilo opozicije.